

БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ

НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

16 грудня 2021 року

Тернопіль 2021

УДК 08:37 (477)
Б 39

Б 39 Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців (м. Тернопіль, Україна, 16 грудня 2021 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ТОКІППО, 2021. 437 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 16 грудня 2021 р.

Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 7 від 28 грудня 2021 р.)*

УДК 08: 37 (477)

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2021

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК
ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК
ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ**

16 грудня 2021 року

З М І С Т

<i>Петровський О. М.</i> Вітальне слово.....	с.9
<i>Зварич Г. В.</i> Вітальне слово.....	с.10
<i>Полянський Ф. І.</i> Вітальне слово.....	с.11
<i>Адамець Л. О.</i> Використання творчого доробку Василя Сухомлинського для формування компетентної особистості.....	с.12
<i>Адамович Х. С., Вацеба В. Я.</i> Проблеми збалансованого природокористування.....	с.17
<i>Аносова А. В.</i> Професійний стандарт керівника закладу загальної середньої освіти як інструмент його професійного розвитку.....	с.19
<i>Бабійчук Т. В.</i> Становлення громадянина або читаємо «Оповідання по-бердичівськи» Віктора Коржука.....	с.25
<i>Бирка М. Ф.</i> Самоосвітня діяльність як детермінанта неперервності професійного розвитку вчителя.....	с.30
<i>Бірченко О. М., Мкртічян О. А.</i> Комунікативна підготовка майбутніх вихователів у ЗВО.....	с.33
<i>Блінніков Г. П., Підгайчук С. Я., Шевчук В. М., Валько В. В.</i> Екологічні аспекти використання різних видів паливних ресурсів.....	с.36
<i>Бляхарський О. В.</i> Проблема підготовки майбутнього вчителя до забезпечення наступності навчання дітей.....	с.38
<i>Борак І. В.</i> Формування комунікативної компетентності майбутніх фельдшерів шляхом використання ІКТ у процесі вивчення математики... ..	с.44
<i>Борак Н. О.</i> Інтерактивні методи навчання граматики на заняттях із французької мови у вищому навчальному закладі.....	с.47
<i>Брайко Ю. І.</i> Вивчення особливостей блогінгу в педагогічних закладах вищої освіти.....	с.52
<i>Буда В. А.</i> Проблема класифікації фразеологізмів.....	с.55
<i>Будко О. А., Алексєєва Ю. А.</i> Психологічні аспекти вивчення мотивації успіху в дорослому віці.....	с.59
<i>Булах І. О., Іванцова Н. Б.</i> Тренінгові заняття на вироблення життєвих цілей із розвитку психологічної безпеки військовослужбовців.....	с.62
<i>Бушуєва Т. В., Авер'янова А. М.</i> Динаміка розвитку уваги сучасних школярів.....	с.66
<i>Вавренюк М. М., Вацеба В. Я.</i> Екологічна відповідальність підприємства в системі управлінських рішень.....	с.71
<i>Вахрушова О. Р., Стрельніков В. Ю.</i> Ефективне проектування мотиваційного компонента технології підготовки менеджерів.....	с.75
<i>Вацеба В. Я.</i> Предмет історичної науки та характерні риси історичного пізнання.....	с.80
<i>Великанович А. А., Сеньовська Н. Л.</i> Булінг в учнівському середовищі: що має робити педагог.....	с.82

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія України 2010-2021. *Предмет історичної науки та характерні риси історичного пізнання*. URL: <https://histua.com/slovník/p/predmet-istorichno-nauki>

УДК 373.015

Великанович Анастасія Анатоліївна,
студентка групи СОУМ-21 факультету
філології і журналістики Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль;
Сеньовська Надія Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та менеджменту
освіти Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

БУЛІНГ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ЩО МАЄ РОБИТИ ПЕДАГОГ

Майбутні педагоги, вивчаючи методики викладання різних предметів, не завжди задумуються про те, що поза уроками їм теж доведеться активно взаємодіяти зі школярами. І, починаючи працювати в школі, вони не раз переконуються, що заклади загальної середньої освіти не лише є основним середовищем соціалізації дітей, але й місцем, де вони доволі часто зазнають цькування.

Для опису явища насильства серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів сучасні українські педагоги, психологи, соціологи послуговуються термінами «третирування», «цькування», «агресія», «булінг». Останній якраз перекладається з англійської як «травля», «залякування», «цькування». На Інтернет-порталі Google слово «bullying» згадується понад 10 мільйонів разів. Існують навіть спеціальні сайти, які присвячені проблемі булінгу серед школярів.

Усі ми знаємо, що насильство у дитячому та підлітковому середовищі існувало віддавна. Перші публікації, присвячені цій темі, з'явилися теж доволі

давно (К. Дьюкс, 1905). Перші систематичні дослідження систематичної та довготривалої агресії серед учнівської молоді здійснили у 1970-х роках скандинавські вчені (і назвали відповідне явище поняттям «булінг»). Зокрема, Д. Олвеус (1970). На початку 1980-х років шведський дослідник Х. Лейман ввів у науковий обіг поняття «мобінг» (повторювальна та систематична агресія між працівниками у колективі). Надалі дві групи науковців майже одночасно досліджувати прояви систематичної та довготривалої агресії робочих місцях (вчені з Німеччини, Франції, Угорщини, Норвегії, США та Австралії) і в школах (вчені з Великобританії, Швеції Австралії та Японії). І було вирішено, що поняття «булінг» застосовуватиметься щодо шкільних ситуацій, а термін «мобінг» – щодо ситуацій у колективах працівників.

Різні дослідники звертають увагу на відмінні характеристики булінгу. Його специфіка – довготривала та систематична агресія. Крім того, це явище може приймати багато форм: і фізичних і словесних (Е. Пелігріні, С. Салмівалі); мати деструктивну взаємодію (Р. Хезлер); зачіпати частину соціального життя групи (Е. Роланд); неодноразовий соціальний або вербальний напад, як правило, йде з боку тих, хто має вищий статус (В. Бесаг); тривале, усвідомлене насильство, спрямоване проти людини, котра не здатна захиститися у фактичній ситуації (Д. Лейн).

Дослідження українських науковців в основному спираються на зарубіжний досвід (Л. Лушпай, 2010). Зокрема, проблему насильства в освітньому середовищі на сучасному етапі розробляють такі українські вчені як С. Бурова, М. Дмитренко, О. Лавриненко, В. Панок, В. Синьов, О. Барліт [1], А. Барліт [1], А. Борщевська [2], А. Король [3] та ін.

З погляду правознавців (А. Король [3] та ін.) булінг – повторювані, свідомі, навмисні й обдумані дії з наміром нашкодити, викликати страх шляхом погрози людині подальшою агресією. Звісно, що всі ці дії доволі різноманітні. Водночас, вони мають спільні риси:

1) дисбаланс влади (кривдник і жертва різні за соціальним статусом, фізичною чи психологічною адаптованістю до середовища, статтю, расою, релігією, сексуальною орієнтацією);

2) намір нашкодити (кривдник навмисно викликає емоційний/фізичний біль у потерпілого, насолоджується, спостерігаючи цей біль);

3) погроза подальшої агресії (кривдник і жертва розуміють, що це не перший і не останній випадок знущання).

Величезне значення для профілактики булінгу в школах має діяльність дитячих психіатрів і шкільних психологів. Саме вони «можуть стати тими модераторами, які допоможуть налагодити спільну мову всім значимим дорослим та організувати можливість бути почутою та отримати своєчасну допомогу дитині, що перебуває в психотравмуючій ситуації цькування» [2, с. 52].

На жаль, кількість проявів булінгу в українських школах тільки збільшується (Ю. Савельєв [4]). І величезну тривогу викликає той факт, що педагоги часто дистанціюються від проблеми. Це відбувається не стільки через небажання втручатися, скільки через недостатню поінформованість учителів про причини і форми булінгу у взаєминах між школярами. Саме тому керівництво закладів загальної середньої освіти зобов'язують сприяти відповідному навчанню працівників. Існує чимало способів це зробити. Наприклад, спеціальні онлайн-курси [5].

Що ж можуть зробити студенти-практиканти й молоді учителі, аби протидіяти булінгу в учнівському середовищі «їхніх» шкіл?

Перш за все, не забувати про співпрацю зі старшими колегами, керівництвом школи, шкільним психологом. Тут алгоритм доволі простий: помітили цькування – не мовчіть, поговоріть з кимось, чий професійний досвід більший.

Необхідно також проводити запобіжні заходи: виховні години і зустрічі відповідної тематики. І весь час заохочувати школярів теж не мовчати, просити про допомогу.

Якщо дитина підтвердила в розмові, що вона стала жертвою булінгу, їй варто сказати:

1. Я тобі вірю (це покаже, що вчитель повністю на її боці);
2. Мені шкода, що з тобою це сталося (це допоможе дитині зрозуміти, що педагог переживає за неї і співчуває їй);
3. Це не твоя провина (жертву не звинувачують у тому, що сталося);
4. Таке може трапитися з кожним (це підтвердить, що дитина не самотня: багатьом її одноліткам доводиться переживати залякування та агресію);
5. Добре, що ти сказав мені про це (школяр переконається, що правильно вчинив, звернувшись по допомогу);
6. Я намагатимуся зробити так, щоб тобі більше не загрожувала небезпека (це допоможе дитині з надією подивитись у майбутнє).

І, нарешті, добре було б переконати батьків учня написати і зареєструвати офіційну заяву. Її не можуть залишити без уваги, адже в Україні керівництво закладу загальної середньої освіти несе особисту відповідальність за створення безпечного і комфортного середовища для кожної дитини.

Практикантам і вчителям-початківцям варто пам'ятати: роль педагога досить обмежена. Він має надавати дитині-агресору та постраждалій дитині лише первинну допомогу, а потім передавати її фахівцям соціально-психологічної служби школи. Якщо вчителі та адміністрація не розв'язали проблему, батьки повинні, не зволікаючи, написати відповідну заяву до поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Барліт О. О., Барліт А. Ю. Шкільний булінг в сучасному освітньому середовищі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Бердянськ : БДПУ. 2015. Вип. 1. С. 6–10.
2. Борщевська А. В. Булінг у школах як чинник психічного нездоров'я. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 6. С. 48–52.

3. Король А. Причини та наслідки явища булінгу. *Відновне правосуддя в Україні*. 2009. № 1–2. С. 190.

4. Савельєв Ю. Б., Салата Т.М. Виключення та насильство: чи існує булінг в українській школі? *Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Наукові записки*. Т. 97. К. : Аграр Медіа Груп, 2009. С. 71 – 79.

5. Протидія булінгу (короткий опис, приклади). *Вчимося жити разом: курс підготовки вчителів*. URL: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/103>.

УДК 373.291

Вербина Юлія Вячеславівна,
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри психології та педагогічної освіти
Міжнародного класичного університету
імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв

ПЕДАГОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ГОТОВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Зміни, що відбуваються в сучасному освітньому просторі, по-новому ставлять питання наступності між дошкільною і початковою її ланками. Забезпечення фізичної, розумової і психічної «шкільної зрілості» дитини дошкільного віку є головним завданням діяльності дошкільних навчальних закладів. Наступність в освіті необхідна для створення єдиного освітнього процесу, що логічно продовжується від дитячого садка до школи. Під час навчання у дітей формуються базові компетентності – вміння, знання та навички, які необхідні для подальшого навчання та життя загалом. Тому сьогодні, сучасна система національної освіти потребує оновлення відповідних управлінських, науково-методичних і організаційних рішень на засадах нової редакції Базового компонента дошкільної освіти, Державного стандарту початкової освіти. Виокремлюються три домінанти цього процесу: здійснення його в контексті компетентнісного підходу, спрямованість на виконання державних стандартів і забезпечення наступності між ланками системи освіти, у тому числі між дошкільною і шкільною її складовими [4].

Необхідність вивчення готовності дітей до шкільного навчання виникла у 80-х роках ХХ ст. Спеціалісти різних профілів (педагоги, психологи, фізіологи,